

NA HRANICI MÝTU A ZABUDNUTIA – PRVÁ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA A DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA V SLOVESNOSTI

Prvá polovica dvadsiateho storočia predstavuje obdobie ležiace na hranici plynúcej prieluky (*floating gap*). Autorom teórie *floating gap* je historik a etnograf Jan Vansina. V knihe *Oral Tradition as History* (Orálna tradícia ako dejiny), ktorá vyšla v roku 1985, poskytol pohľad na to, ako funguje fenomén nepísaného spomínania. Jeho závery sú postavené na výskume spomínania kmeňov v Kongu. Podľa teórie sú najintenzívnejšie reflektované nedávne udalosti, ktoré zodpovedajú časovému úseku 80 – 100 rokov (3 – 4 generácie). Spomínanie sa udržiava vďaka stále žijúcim pamätníkom a pamätníčkam, ktorí rozprávaním o svojej minulosti prenášajú pamäť medzigeneračne. Nasledujúce obdobie plynúcej prieluky (*floating gap*) je v ústnej tradícii reflektované útržkovito, nespojito, vágne. Tretia oblasť spomínania sa viaže na obsiahle a mýtizované rozprávanie o vzniku a pôvode spoločenstva (kmeňa, etnika, národnosti, národa). Mýtus o vzniku je komplexný a zdieľaný na

Hitler, keď prišiel do Bratislavy, stál na petržalskom brehu Dunaja a ako videl sochu leva pred múzeom, povedal: „Die Katze muss weg!“ [Tá mačka musí zmiznúť!]

Adam, 1955, SR, apríl 2014

Anekdota koluje ako súčasť kolektívnej pamäti Bratislavčanov. Týka sa súsošia z obdobia prvej Československej republiky tvoreného sochou leva so štátnym znakom ČSR a sochou Milana Rastislava Štefánika. Súsošie bolo po svojom osadení niekoľkokrát premiestnené, rozdelené a ochudobnené o sochu Štefánika. Príbeh súsošia demonštruje, ako moc pracuje s fyzickými symbolmi minulosti vo verejnom priestore.

Na hranici mýtu a zabudnutia – prvá Československá republika a druhá svetová vojna v slovesnosti

kolektívnej úrovni. Plynúca prieluka sa posúva spoločne s výmenou generácií.

Tento proces sa dá odsledovať v prameňoch zaniknutých kultúr (Assmann 2001), i na moderných spoločnostiach. No Vansinovi nasledovníci a nasledovníčky, ktorí sa venujú pamäti a spomínaniu ako kultúrnemu fenoménu, podrobili teóriu *floating gap* kritike, poukázali na jej nedostatky a/alebo ju rozpracovali. Jeden z teoretických prístupov, ktoré sa nedostatky snažia vyriešiť, je rozdelenie pamäti na *komunikatívnu* a *kultúrnu*, ktoré zaviedol Jan Assmann. Základom komunikatívnej pamäti je spomínanie a rozprávanie o osobných skúsenostiach uchovávané v biografiách. Je neformálne, prirodzené a konštruované v závislosti od životných okolností, v ktorých sa pamätník a pamätníčka nachádzajú v konkrétnom čase spomínania. Takéto poznanie minulosti je prenášané medzigeneračne v rozpätí spomínaných 80 – 100 rokov (3 – 4 generácií). Súčasťou tejto pamäti sú aj informácie z počutia (napr. od starších rodinných príslušníkov). Kultúrnú pamäť Assmann

definuje ako ustálené, jasne sformulované rozprávanie, ktoré hovorí o vzniku a vývoji spoločnosti, pričom základ tvorí mýtus pôvodu. Toto rozprávanie vystupuje ako objektívne a nemenné. Obsahuje silnú symbolickú rovinu a je naň naviazaný systém obradov a sviatkov. Takéto rozprávanie je vytvárané špecializovanými odborníkmi, v moderných spoločnostiach sú nimi historici a historičky, ale i vládnuca politická garnitúra (Assmann 2001: 48–53). Assmannove delenie poskytuje nový pohľad aj na otázky spojené s Halbwaschovým ponímaním individuálnej a kolektívnej pamäti. No ani jeho kategorizácia neposkytuje jednoznačnú odpoveď, ako sa jednotlivé pamäti vzájomne ovplyvňujú. Otázne je aj zaradenie prozaickej slovesnosti, ktorá síce čerpá z pamäti kultúrnej, ale sama osebe nie je kodifikovaná. A nie je ani individuálnou výpoveďou, ale ukazuje skôr na skúsenosť prežitú naprieč spoločnosťou.

Mýtus o pôvode (národa, etnika, kmeňa) dáva odpoveď na základné otázky „Kto sme?“ a „Odkiaľ pochádzame?“ (Assmann 2001: 50–51; Hroch 2009: 189–194) a je súčasťou kultúrnej pamäti. Tento mýtus má málo spoločného s faktami (rovnako ako iné mytológie a rozprávky), no má kodifikovanú podobu a je dôležitou súčasťou identity skupiny. V slovenskom a českom prostredí je tvorený veľkomoravskou a cyrilo-metodskou tradíciou a patria doň ďalšie vybrané obdobia (obrozenectvo) a osobnosti, ktoré sa stali súčasťou rozprávania o vzniku národov. V prípade Českej republiky obsahuje tiež vzťahovanie sa na kráľovskú minulosť, ale i osobnosť Jána Husa a husitstvo. Počas národnoemancipačných procesov sa jeho súčasťou stala v oboch krajinách aj zromantizovaná ľudová kultúra.

Mýtus o pôvode a národný mýtus sú kolektívne zdieľanými hodnotami, ku ktorým sa spoločnosti neustále vracajú v rámci procesu sebatvrdzovania. V moderných spoločnostiach a na úrovni naratívnej kultúry sa tieto návraty dejú aj pomocou prozaickej slovesnosti. Počas komunistickej

diktatúry spoločnosť siahla po národnej mytológii⁶⁷ a pomocou nej vo vtipoch vyjadrovala svoje postoje a nálady. Kodifikovaný mýtus sa stal súčasťou neoficiálneho a skupinového výkladu dejín a súčasnosti.

Prezident Novotný se vrhá do cesty svatováclavským rytířům vyjíždějícím z hory Blaník a volá: „Nevyjíždějte, nevyjíždějte, bude ještě hůř!“⁶⁸

Jaký je rozdíl mezi Husovou a Husákovou dobou? „Jen gramatický. Za Husa upalovali lidi na hranici a za Husáka upalovali lidi za hranici.“⁶⁹

Osobné, oficiálne a mýtizované roviny pamäti sa intenzívne stretávajú v prípade vzniku prvej Československej republiky. Toto obdobie je v súčasnosti reprezentované kultúrnou pamäťou, teda oficiálnym výkladom dejín, ktorý bol tvorený dobovou historiografiou i tými nasledujúcimi. Zároveň sú spomienky na prvú republiku obsiahnuté v osobných rozprávaniach pamätníkov a pamätníčok, ktorých počet sa z roka na rok znižuje, no povedomie o ich životných príbehoch ostáva živé v rodinných rozprávaniach. Treťou rovinou je neoficiálne poznanie zdieľané na kolektívnej úrovni v podobe domnienok, neoverených informácií, fám a konšpiračných teórií.

Na dobový obraz T. G. Masaryka a jeho nástupcu Edvarda Beneša spomínala respondentka narodená v roku 1922:

Na hranici mýtu a zabudnutia – prvá Československá republika a druhá svetová vojna v slovesnosti

67 Napriek tomu, že národný mýtus je vždy prezentovaný ako nemenný, každý režim si ho prispôsobuje pre potreby svojej legitimizácie a svojich hodnôt.

68 Hradil, Jiří: *Jak jsme se smáli, abychom se nebáli, aneb lidová tradice z období stagnace*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 7.

69 Hradil, Jiří: *Jak jsme se smáli, abychom se nebáli, aneb lidová tradice z období stagnace*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 9.

„Masaryka? Tak to bol proste idol. [...] No tak Masaryka sme vyslovene pozitívne. No a teraz ako sa tak skepticky hovorí o Benešovi, to sme ako deti nevnímali, že je to niečo iné. Lebo to bol ako žiak Masarykov. Beneša som videla zoči-voči, môžem povedať. Keď som bola v Prahe, v roku 1938 pred Sokolským zletom, [...]“⁷⁰

Neoficiálny pohľad poskytuje výpoveď zástupkyne druhej povojnovej generácie:

Povída se, že matka T. G. M. byla služkou na statku v rodině Nathana Redlicha a [měla] čekat T. G. M. s Františkem Josefem I. Ale aby se věc ututlala, byl jí přikázán sňatek s Jozefem Maszárikem. Říká se, že díky svému původu měl vždy určité výhody, např. v době studií na gymnáziu ve Vídni měl rozepři s několika profesory, a záhy byl z gymnázia vyloučen. Ale na přímlovu někoho z vyšších míst byl vzat zpátky, což bylo v té době neobvyklé, a navíc u člověka pocházejícího z chudých poměrů nemyslitelné. Slyšela jsem, že když se podíváte na fotku T. G. M. na koni a na fotku Františka Josefa I. na koni, je zde patrné stejné držení těla, pohled a vizáž.⁷¹

Domnienka o zvláštnom pôvode sa šíri a ustaluje v historickom povedomí a nositelia si neuvedomujú, že sa podieľajú na procese mýtizácie historickej osobnosti. Práve rozprávanie o zvláštnom pôvode je podľa religionistu Mircea Eliadeho jedným zo základných prvkov tohto procesu (Eliade podľa Malá 2005: 122–134).

70 Hana, 1922–2015, SR, 30. 5. 2013.

71 Klára, 35–40 rokov, ČR, jar 2013.

Naratívne obsahy, ktoré v sebe nesú nádych záhadnosti, skrývanej pravdy a týkajú sa citlivých tém identity, sa dlhodobejšie udržuujú v pamäti. Vytvárajú paralelné poznanie popri tom oficiálnom. S komickým materiálom je situácia odlišná. Zaznamenať v súčasnom ústnom podaní anekdotu, ktorá by sa vzťahovala na medzivojnové obdobie, je vzácnosť. Vtipy a anekdoty musia byť „nové“, a teda rýchlejšie padajú do pomyselnej priepasti plynúcej prieluky.

Obdobie a osobnosti prvej Československej republiky sa ale vo vtipoch stále objavujú. V súčasnom folklóre sú využívané ako referenčný rámec pri hodnotení neduhov súčasnej doby a politických predstaviteľov. Dobrým príkladom je česká kauza Hovory z Lán. Prezident Miloš Zeman v roku 2014 v relácii Českého rozhlasu, ktorá bola vysielaná v priamom prenose, opakovane použil niekoľko vulgarizmov, čo vyvolalo silnú kritiku a viedlo k zrušeniu relácie. Reakciou v podobe internetového folklóru bol aj fiktívny dialóg T. G. Masaryka s Karlom Čapkom:

Masaryk: „Ty krávo, mě už z těch ratanovejch křesel bolí prdel, seru na to dneska, vole.“

Čapek: „Já už taky musím za psem, ty vole, jinak mi to tam zechčije a Olga se posere.“

Masaryk: „Ty máš čokla, vole?“

Čapek: „Jo, píšu vo tom takovou píčovinu pro fakany.“

Masaryk: „A kreslí ti to brácha, jo?“

Čapek: „Bráchu mrdám, vole, čokla snad ještě nakreslím, né?“

Masaryk: „Seš kretén, vole... (smích).“⁷²

Po prvom československom prezidentovi siahali aj nespojní občania počas protivládnych protestov, ktoré boli v Českej republike vo veľkom počte organizované v roku

72 Anežka, nar. 1985, ČR, poslané chat, 10. 12. 2013.

Masaryk. Transparent reagujúci na výrok premiéra A. Babiša.

2019. Nebolo to prvýkrát. Podľa historika Miroslava Hrocha sa spoločnosť v čase nežnej revolúcie vzťahovala k Masarykovi primárne ako symbolu štátnosti, ako otcovi národa, ktorý vybojoval pre národ slobodu a demokraciu (Holý, 2001: 57), čo sa odrazilo aj v nápisoach na stenách z obdobia nežnej revolúcie. Pri porovnaní s transparentmi z roku 2019 vidno zmenu vo významovom obsahu Masaryka ako symbolu. Na základe rozdielneho politického kontextu sa prvý prezident vyzdvihoval ako morálna autorita. Reprezentoval hodnoty ako pravda, inteligencia, spravodlivosť, múdrosť. Cez tieto atribúty dochádzalo k ironizácii súčasnej politickej garnitúry.

Medzivojnové obdobie v slovenskom prostredí reflektoval len jeden zaznamenaný vtíp, ktorý komentuje dodnes citlivú historickú dohodu, ktorá je neuralgickým bodom maďarsko-slovenských vzťahov.

Je medzinárodná konferencia o slonoch. Ako prvá sa prihlási delegácia z Veľkej Británie, ktorá donesie veľký trojzväzkový spis s názvom: O slonoch. Nasleduje ďalšia delegácia, z Francúzska, s menším príspevkom, ale s takým ako viac pikantným, že: Tajný život slonov. Na záver vystúpi maďarská delegácia s malým príspevkom: Slony a Trianon.⁷³

Prvú svetovú vojnu a medzivojnové obdobie prekryla v pamätiach trauma druhej svetovej vojny. Obraz o nej je naprieč krajinami konštruovaný v duchu hrozivého mementa, ktoré má pripomínať, čoho sú ľudia schopní, a čo už nikdy ako ľudstvo nesmieme pripustiť. Vojna je pripomínaná každoročnými oslavami jej konca a pripomínaním jednotlivých udalostí, či osobností (vylodenie v Normandii, Nicolas Winton, SNP). Súčasťou úsilia nezabudnúť je i zaznamenávanie a prerozprávanie osobných príbehov preživších a ich rodín na vedeckej, umeleckej, múzejnej, popularizačnej i pop-kultúrnej úrovni. Vďaka udržiavaniu témy stále aktuálnej sú živé i vtipy, ktoré o nej vypovedajú. Aj po vyše sedemdesiatich piatich rokoch od konca vojny sú niektoré súčasťou rozprávačských repertoárov a podieľajú sa na procese vyrovnávania sa s traumou vojny.

„Od Šumavy k Tatrám, Hitler patrí na trám!“⁷⁴
(dobový popevok)

Na hranici mýtu
a zabudnutia –
prvá
Československá
republika
a druhá svetová
vojna v slovesnosti

73 Karol, cca 35 rokov, SR, 23. 12. 2011.

74 Hana, 1922–2015, SR, 30. 5. 2013.

„Víte, proč na konci války Hitler spáchal sebevraždu?

*Protože mu přišel účet za plyn!*⁷⁵

Časť vtipov využíva druhú svetovú vojnu na porovnanie toho, čo bolo, s tým, čo je. Porovnávanie minulosti s prítomnosťou je častý princíp, ktorý sa vo vtipoch opakuje a bude mu v knihe ešte venovaná pozornosť.

„No, že Nikita (Chruščov, pozn. autorky) a Džejeťkej (J.F.K. – John Fitzgerald Kennedy, pozn. autorky) sedia po zachránení tej kubánskej krízy na pláži Floridy, hovoria, že teraz, keď je to za nami, celá tá bre ke ke... ,Ja ti môžem povedať to, ‘ hovorí Nikita, ,že my máme ponorky, ktoré sa dokážu plaviť dva týždne bez toho, aby sa museli vynoriť, alebo dočerpať nejaké palivo. ‘ A Džejeťkej hovorí: ,Keď už je tá kríza za nami, tak ti môžem povedať, že my sa dokážeme plaviť mesiac pod hladinou bez toho, aby sme museli nabrať proviant a všetko. ‘ Tak tak sedia a debatujú a zrazu sa vynorí ponorka pri pobreží. Urobí sa ten poklop, že sa vyklopí, týpek vyskočí do rauberbotu, privesluje k pobrežiu, príde tam medzi Nikitu a Džejeťkej a hovorí: ,Heil Hitler, wo sind wir, bitte?’⁷⁶

Keď oslobodili Mauthausen, tak sa Natan a Kohn dohodli. Kohn hovorí: „No ja sa vrátim do Ruska.“ Natan hovorí: „Ja však pôjdem do Ameriky.“ A stretnú sa po nejakých pätnástich rokoch, lebo Natan príde so zájazdom do Moskvy a tam chlapík zametá Červené námestie a príde k nemu a hovorí: „Kohn? Pamätajú sa na mňa?“

75 Vít, 67 rokov, ČR, jar 2014.

76 Vasil, cca 25–35 rokov, SR, 3. 11. 2011.

*Kohn hovorí: „Nie.“
 „Boli sme spolu v Mauthausene.“
 „Ach, Mauthausen, to boli časy.“⁷⁷*

Prijde babka po letech na národní výbor a vztyčí ruku a pozdraví: „Heil Hitler!“

Starosta se podiví a povídá: „Babi, to jste si trochu spletla dobu, ne?“

Babka na to: „Dobu možná, ale vás ne!“⁷⁸

Na hranici mýtu
 a zabudnutia –
 prvá
 Československá
 republika
 a druhá svetová
 vojna v slovesnosti

Veľká skupina vtipov a ďalších komických žánrov, ktoré sa tematicky vzťahujú na druhú svetovú vojnu, nereflektuje samotnú historickú udalosť. Téma je v nich spracovávaná v kontexte súčasnej spoločnosti – jej nálad, potrieb, diania. Za ich vznikom stojí generácia, pre ktorú je obdobie druhej svetovej vojny vzdialené minimálne o generáciu vlastných rodičov. Minulosť v týchto vtipoch neslúži na porovnanie, nereflektuje sa v nich vojna sama osebe. Naopak, historické udalosti a osobnosti sú situované do súčasnosti, akoby boli stále prítomnou entitou (sú štylizované v čase) a sú používané v súlade so symbolickou rovinou, ktorá im bola v rámci spoločnosti pripísaná.

Mém, ktorý vznikol po uvedení českého filmu *Lidice* (réžia Nikolajev, 2011) do kín, je postavený na hre so slovami a síce môže byť vnímaný ako znevažovanie pamiatky na konkrétnu udalosť druhej svetovej vojny, neobsahuje v sebe kritiku, ani porovnanie. Naopak, Hitler s K. H. Frankom sú poľudštení, veď si chcú len pozrieť film a neplatiť zaň, tak ako obyčajní ľudia. Podobný príklad predstavuje celosvetovo rozšírený parodický video-mém „Hitler sa dozvedel...“ / „Hitler reaguje...“ (*Hitler reacts*). Je postavený na scéne z nemeckého filmu *Pád tretej ríše* (*Der Untergang*, réžia Oliver Hirschbiegel, 2004). Scéna sa odohráva v berlínskom bunkri,

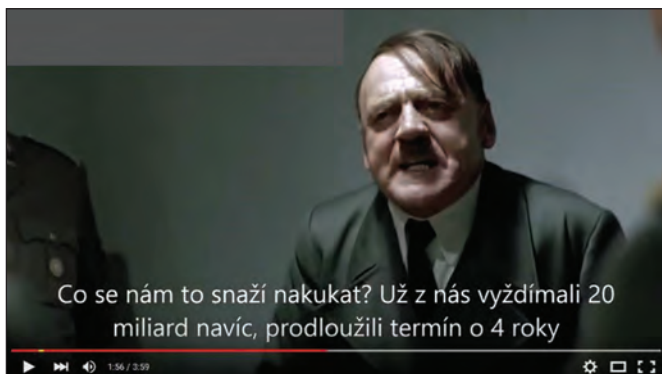
77 Muž, nar. 1955, SR, 13. 4. 2015

78 Matěj, nar. 1990, ČR, 2. 4. 2015.

Lidice. Adolf Hitler a Karl Hermann Frank sa rozprávajú o filme Lidice.

v Hitlerovej pracovni. Hitler sa od svojich najbližších spolupracovníkov dozvedá o nevydarenom útoku proti sovietskym vojskám, o ich postupe a najpravdepodobnejšom vývoji – definitívnej prehre Nemecka. Filmová scéna postavená na monológu Hitlera je silná a emotívna. Mém ju preberá a stavia na falošnom otitulkovaní, tzn. pôvodný nemecký text nie je doslova preložený, ale titulky reflektujú úplne iné témy. Podľa portálu *knowyourmeme.com* bolo prvé video publikované na YouTube dňa 10. 4. 2006 a pochádzalo zo Španielska. Hitler v ňom reagoval na demo populárnej počítačovej hry. Pôvodná verzia bola preložená

Na hranici mýtu
a zabudnutia –
prvá
Československá
republika
a druhá svetová
vojna v slovesnosti

Hitler sa dozvedel... Záber z videa Hitler se dozvěděl o dalších problémech s tunelem Blanka.

do angličtiny a spustila vlnu tvorby naprieč celým svetom a rôznymi témami (Knowyourmeme.com 2015). V českom a slovenskom prostredí nachádzame varianty reagujúce na parlamentné a regionálne voľby, na kauzy a aféry, udalosti zo športu či populárnej kultúry.⁷⁹

Hitler postavený pred rôzne situácie a problémy v jednotlivých paródiách zastáva rôzne pozície. Na jednej strane je zosmiešňovaný a ponižovaný cez jeho reakciu na banality súčasnosti (*Hitler se dozvěděl, že Pokémoni neexistují*),⁸⁰ na druhej strane je často postavený do pozície, v ktorej kritizuje súdobé politické a spoločenské dianie a sekundárne sa dostáva do pozície „obrancu“, ktorý vyjadruje všeobecné spravodlivé rozhorčenie (*Hitler se dověděl o dalších*

79 Napríklad: *Hitler se dověděl, že Zeman by přál vegetariánům smrt, Hitler se dověděl o dalších problémech s tunelem Blanka, Hitler sa dozvedel, že Slovensko nepostúpi do štvrťfinále, Hitler se dozví o dalším seriálu na Nově...*; dostupné na YouTube.com, cit. 21. 7. 2015.

80 *Hitler se dozvěděl, že Pokémoni neexistují*. Youtube.com, 10. 12. 2010. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Rktq5F5480k>, cit. 20. 7. 2015.

Vtipy o Stierlitzovi boli podľa respondenta Dominika obľúbené najmä v Ruskej federácii, no populárne boli aj v našom prostredí. Max Otto von Stierlitz, vlastným menom Maxim Maximovič Isajev, je literárna postava z diel ruského spisovateľa Juliana Semjonova. Bol to tajný agent, ktorý pôsobil vo vysokom velení SS. Prvá kniha s touto postavou vyšla v roku 1970, nasledovali ďalšie literárne diela, filmové a seriálové adaptácie. Boom popularity Stierlitzsa sa odrazil aj v komických naratívoch. Okolo jeho osoby sa vytvoril rozsiahly cyklus vtipov. (www.trolejbus.com, cit. 19. 8. 2015)

Cykly anekdot o „hrdinoch“ sa opakujú, v súčasnosti za ne môžeme považovať napríklad vtipy o Chuckovi Norrisovi – americkom hercovi, ktorý sa preslávil v „béčkových“ filmoch a seriáloch. Hrával prevažne pozitívne postavy, ktoré nekompromisne víťazili nad zlom, ovládal bojové umenie a zvládol vyriešiť každú situáciu. Vtipy sú prevažne absurdné a Chuck Norris v nich dokáže nemožné (deliť nulou).

Z antropologického hľadiska je zaujímavý opakujúci sa princíp ponižovania a zosmiešňovania „hrdinu“.

problémech s tunelem Blanka,⁸¹ *Fico sa dozvedá o úniku nahrávky Gorila*⁸²). Hlavný predstaviteľ utrpenia a zla druhej

81 *Hitler se dověděl o dalších problémech s tunelem Blanka*. Youtube.com, 9. 3. 2015. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=z4J_YIInjnU, cit. 20. 7. 2015.

82 *Fico sa dozvedá o úniku nahrávky Gorily*. Vreco na hlave, profil na Facebook.sk, 16. 10. 2019. Dostupné z: <https://www.facebook.com/vreco.nahlave/videos/vb.101747504567689/507931256427516/?type=2&theater>, cit. 11. 5. 2020.

svetovej vojny je využívaný ako zrkadlo súčasnej politiky, ktorá v mémoch získava symbolicky „horšie“ morálne ohodnotenie ako samotný Hitler. Komické je postavené na paradoxe, pri ktorom symbol zla obhajuje spravodlivosť.

Medzi historické osobnosti z prvej polovice 20. storočia, ktoré pretrvávajú v českej a slovenskej súčasnej prozaickej slovesnosti, patria aj Vladimir I. Lenin a Josif V. Stalin. Často ich sprevádzajú ich súčasníci – americkí prezidenti Franklin D. Roosevelt, Harry S. Truman, britský premiér Winston Churchill, z prostredia Ruska sa objavuje Lev Davidovič Trockij,⁸³ dodnes sa rozpráva aj vtip o Nadežde Krupskej:⁸⁴

Malířská soutěž socialistického realismu. Přihlásil se mladý ruský výtvarník s obrazem, který se jmenoval Lenin v Polsku. Na obraze je velká postel a zpod deky vyčuhovaly dvě ženské a dvě mužské nohy. Komise znervózňela a pozvala si umělce na konzultaci:

„Co to znamená ten obraz? Čí jsou ty ženské nohy?“

„Ty jsou Naděždy Krupské.“

„No a ty mužské nohy?“

„Felixe Dzeržinského.“

Komise se na sebe rozpačitě podívá a říká:

„A kde je ten Lenin?“

„No přece v Polsku!“⁸⁵

Trojica A. Hitler, V. I. Lenin, J. V. Stalin si udržia v našom prostredí svoju anekdotickú pozíciu, zatiaľ čo ich súčasníci bývajú v rámci procesu transmisie „nahrádzaní“, ich mená

Na hranici mýtu a zabudnutia – prvá Československá republika a druhá svetová vojna v slovesnosti

83 Ruský revolucionár, ktorý sa rázne postavil proti Stalinovej politike a ostro ho kritizoval.

84 Nadežda Krupská (1869–1939) – ruská politička a pedagogička, manželka V. I. Lenina.

85 Matouš, nar. 1977, ČR, jar 2013.

sú zamieňané a nekorešponujú s historickými faktami, alebo sú suplovaní všeobecnými postami (napr. americký prezident, minister). Ide o jeden zo základných folklórnych procesov, ku ktorému dochádza pri rozprávaní (i spomínaní) bežne. Vychádza z individuálnych predispozícií rozprávačov, od ich schopnosti zapamätať si daný naratív a s odstupom času ho prerozprávať. Pre pointu menej dôležité postavy bývajú „zabúdané“ a vymieňané za iné, alebo nie sú špecifikované. K selekcii historických postáv dochádza na skupinovej úrovni a v pamäti sa uchovávajú len tie, ktoré sú pre spoločnosť dôležité. Tento proces je možné sledovať na komentároch, ktorými sú vtipy uvádzané: „*Rozprávajú sa Američan, Japonec a Rus. Nejakí politici, to je jedno. Rozprávajú sa, jak stavajú tunely...*“⁸⁶

Historické osobnosti v anekdotách, ktoré kolujú dnes, stratili pôvodný politický význam. Stali sa komickou výpoveďou o minulosti, ktorá vytvára určitý obraz o danom období, udalosti alebo osobnosti, no „politika“ sa z nich vytratila. Na druhej strane v súčasnom materiáli historické osobnosti stále vystupujú a môžu aj opätovne získavať politický kontext. Facebookový profil *Naše Slovensko* vznikol v roku 2014 ako recesistická, satirická a kritická stránka namierená proti prejavom neznášanlivosti voči menšinám a cudzincom a proti nacionalizmu. S heslom „Humor je viac než národ“⁸⁷ praniekuje primárne politickú stranu Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko, ktorá sa na politickom spektre radí ku krajnej pravici. Autor/i vtipov často pracujú s historickými osobnosťami spojenými s nacistickým Nemeckom (A. Hitler) a vojnovou Slovenskou republikou (Jozef Tiso, Andrej Hlinka). Prívlastok politický tak mémy dostávajú nie kvôli mŕtvym politikom, ale kvôli tomu, že časť tých súčasných na nich nadväzuje.

86 Muž, nar. 1955, 26. 4. 2013.

87 *Naše Slovensko*, profil na Facebook.sk. Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/beznenavisti/about/?ref=page_internal, cit. 12. 5. 2020.